
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE MOTIVATION CLIMATE IN 13-14-YEAR-OLD BASKETBALL PLAYERS FROM THE "MIZIA" AREA

Miroslava Petkova

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Bulgaria, m.gardeva78@gmail.com

Abstract: Research on motivation in the field of sports and physical activity is particularly relevant because it is considered a prerequisite for achieving success. A significant number of studies in the field of sport psychology have attempted to explain the impact of various motivational attitudes on sport performance. A significant amount of contemporary research is based on goal orientation theory. The motivation to engage in sport includes different goals, motivations for engaging in sport and goal orientations.

The purpose of the present study is to compare and analyze the determinants of the motivational climate in 13-14-year-old basketball players from the "Mizia" area.

In the current experiment, the following tasks are defined:

1. To investigate the specificity of the variables of the motivational climate in adolescent basketball players from the "Mizia" zone.
2. To compare and analyze the arithmetic mean values of the studied determinants in 13-14-year-old basketball players from the four studied teams.

The scope of the experiment is 56 female basketball players (14 per team) aged 13-14 from the teams of "Chardafon", Gabrovo, "Danube Ruse 2016", Ruse, "Svetkavitsa", Targovishte and "Spartak Pl», Pleven.

A variational analysis was performed using the SPSS 21.0 software program.

The methodological toolkit contains: Questionnaire for studying the perceived motivational climate - 2 (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire - 2 (PMCSQ - 2)).

The results of our research show that 13–14-year-old female basketball players from all four teams have a high mastery-oriented motivational climate, which is associated with a high intrinsic motivation to engage in the given sport. Female competitors feel pleasure and satisfaction from training, value and respect their coach and are convinced that they must work hard to achieve success.

According to Domuschieva–Rogleva and Yancheva (2014), performance-oriented athletes are more likely to be motivated by factors such as high social status or high self-esteem.

The value orientation of each coach is revealed by his work style, incentives and punishments, rewards and expectations, and in this way a corresponding goal orientation is built in the athletes.

Conclusion:

From the analysis, it was found that in all four investigated teams, in terms of mastery, the main determinant is effort/improvement, and according to performance, the variable is punishment for mistakes made.

The results of the research on the mastery and performance of the 13-14-year-old basketball players from the Mizia area are of great value for practice, as it orients the coaches to a promising motivational environment, on the basis of which sports achievements and successes can be achieved.

Keywords: motivational climate, adolescent female basketball players, mastery, performance

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА МОТИВАЦИОННИЯ КЛИМАТ ПРИ 13–14-ГОДИШНИ БАСКЕТБОЛИСТКИ ОТ ЗОНА „МИЗИЯ”

Мирослава Петкова

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, България, m.gardeva78@gmail.com

Резюме: Изследванията на мотивацията в областта на спорта и физическата активност са особено актуални, защото тя се разглежда като предпоставка за постигане на успех. Значителен брой проучвания в областта на спортната психология се опитват да обяснят въздействието на различни мотивационни нагласи върху спортното представяне. Значителна част от съвременните изследвания се основават на теорията за целевата ориентация. Мотивацията за занимания със спорт включва различни цели, мотиви за ангажиране със спорт и целеви ориентации.

Целта на настоящото изследване е да се сравнят и анализират детерминантите на мотивационния климат при 13–14-годишни баскетболистки от зона «Мизия».

В актуалният експеримент, са определени следните *задачи*:

1. Да се проучи спецификата на променливите на мотивационния климат при подрастващи баскетболистки от зона «Мизия».

2. Да се сравнят и анализират средноаритметичните величини на проучваните детерминанти при 13–14-годишни баскетболистки от четирите изследвани отбора.

Обхват на експеримента са 56 състезателки по баскетбол (по 14 в отбор) на възраст 13–14 години от отборите на «Чардафон», гр. Габрово, «Дунав Русе 2016», гр. Русе, «Светкавица», гр. Търговище и «Спартак-Пл», гр. Плевен.

Осъществен е вариационен анализ, чрез софтуерната програма SPSS 21.0.

Методическия инструментариум съдържа: *Въпросник за проучване на възприетия мотивационен климат - 2 (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire - 2 (PMCSQ - 2))*.

Резултатите от нашето изследване показват, че 13–14-годишните състезателки по баскетбол и от четирите отбора са с висок мотивационен климат, ориентиран към майсторството, което се свързва с една висока вътрешна мотивация за занимания с дадения спорт. Състезателките изпитват удоволствие и удовлетвореност от тренировките, ценят и зачитат своя треньор и са убедени, че трябва да работят усърдно, за да достигнат до успеха.

Според Домусчиева–Роглева и Янчева (2014), ориентираните към представяне състезатели са по предразположени да се мотивират от фактори като висок социален статус или висока самооценка.

Ценностната ориентация на всеки един треньор се разкрива от неговия стил на работа, поощренията и наказанията, наградите и очакванията и по този начин се изгражда съответстваща на тях целева ориентация у състезателите.

Заключение:

От направения анализ се установи, че и при четирите изследвани отбора по отношение на майсторството, главна детерминанта се явяват усилията/усъвършенстването, а според представянето е променливата – наказание за допуснати грешки.

Резултатите от направеното изследване върху майсторството и представянето на 13–14-годишните баскетболистки от зона Мизия са с голяма стойност за практиката, тъй като ориентира треньорите към една обещаваща мотивационна среда, на базата на която да се постигнат спортни постижения и успехи.

Ключови думи: мотивационен климат, подрастващи баскетболистки, майсторство, представяне

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Въпросът засягащ стимулирането на състезателите е един от най-важните в спорта. Стимулирането е свързано с всички детайли на дееспособността – с желанието, устремността и активността на усилията, упоритостта, решителността. Квалифицираното въздействие на стимулирането стои на преден план пред спортния педагог (Дашева, Янчева 2022 :709). В процеса на тренировка и по време на състезания не винаги се получава желания резултат. Младите спортисти са особено чувствителни към несполуки. Затова една от задачите на треньора е да ги приучи да контролират своите чувства и емоции, да управляват поведението и постъпките си при загуба и победа (Кримова-Цончева 2011:73).

Стимулирането е важен двигател на държание и активност на състезателя. Обезпечаването на съответстващо равнище на стимулиране и нейното уместно ръководене са едни от най-важните неща стоящи пред треньора. Те налагат компетентност на специфичните характери и упътване на ценностите. За да се стимулират спортистите, трябва да се прецени какво е нивото на мотивация за всеки един от тях. Компетентното съгласуване на далечните и близките въздействия, обосноваването на вътрешните чрез външните въздействия формира условия за уместно ръководене на стимулирането (Дашева, Янчева 2022: 710).

Проучванията на стимулирането в сферата на спорта и физическата дееспособност са особено важни в съвременното, в което живеем, защото от него зависи постигането на високи резултати и успех. Много изследвания в сферата на спортната психология се пробват да изяснят влиянието на редица стимулиращи нагласи върху представянето в спортни състезания. Стимулирането за спортни занимания обхваща различен стремеж, причини за занимаване със спорт и целенасочено насочване към него (Мицова 2020: 4).

Когато състезателят разбере, защо трябва редовно да спортува и да се занимава с физически упражнения, той започва да планира своите нагласи, и работи упорито, за да достигне целта, която преследва (Симеонова, Момчилова 2012: 66).

Психологическата и личностна структура обхващаща Аз–ефективността, себевъзпрепятстването и съпътстващите положителни и отрицателни резултати. Те могат да покажат умението на състезателя да се стимулира сам и от там да стимулира и заобикалящите го, за да се представи по-добре и да окаже положително влияние и на другите състезатели (Удева 2022: 7).

Съществува схващане на МакКлилънд, според което стимулите за напредък са: стимул за достигане на висок резултат – за напредък се приема постижението; стимул за отбягване на поражението – за резултат се приема отбягването на поражението. Според други автори като Меер и Никълс, стимулациите за постижение са: стимулиране насочено към упражнението – когато резултатът се приема като реализиране на упражнението; стимулиране насочено към егото – когато се приема, че превъзхожда останалите състезатели; стимулиране за публична похвала – когато за резултат се приема утвърждението на околните и треньора (Илиева 2008:185).

Разбирането за целевото насочване е приспособено към спортната действителност от Джоан Дуда. Когато насочеността е към упражняването, постижението се постига в резултат на усъвършенстване на майсторството. Известно е, че насочеността към упражняване води до положително и приспособяващо се държание, устремено към успехи. Именно тези състезатели са амбициозни и усърдни, те винаги търсят нови и предизвикващи упражнения, за да покажат най-доброто от себе си, не само в спортната тренировка, но и по-време на спортни първенства (Роглева–Домусчиева 2011: 95).

Тези от спортистите, които са със слаба мотивация за постижение полагат по-малко усилия в работата си и предпочитат двигателни задачи, които по-лесно се изпълняват. При тях и получените резултати в спорта са по-слаби. Ето защо, от първостепенно значение за треньора е да търси причината за слабата насоченост на мотивацията за постижение при някои състезатели и да създава ситуации в учебно-тренировъчния процес, при които се проявява силна мотивация за постижение, като непрекъснато я стимулира и поддържа (Илиева, Момчилова, Илчев, Симеонов 2007: 142).

За физическият и психическият напредък на спортиста, от важно значение е да се определят стимулиращите фактори за занимания със спорт и физическа дейност (Роглева–Домусчиева 2011: 100).

Ако основната стратегическа цел е младите таланти спортисти да бъдат бъдещите професионални елитни състезатели, то те трябва да получават достатъчно добра основа, мотивация и насоки в първите тренировъчни години, както и подкрепа от държавата и обществото (Киров 2016: 303).

2. МЕТОДОЛОГИЯ

Целта на настоящото изследване е да се сравнят и анализират детерминантите на мотивационния климат при 13–14-годишни баскетболистки от зона «Мизия».

В актуалният експеримент, са определени следните *задачи*:

1. Да се проучи спецификата на променливите на мотивационния климат при подрастващи баскетболистки от зона «Мизия».

2. Да се сравнят и анализират средноаритметичните величини на проучваните детерминанти при 13–14-годишни баскетболистки от четирите изследвани отбора.

Обхват на експеримента са 56 състезателки по баскетбол (по 14 в отбор) на възраст 13–14 години от отборите на «Чардафон», гр. Габрово, «Дунав Русе 2016», гр. Русе, «Светкавица», гр. Търговище и «Спартак-Пл», гр. Плевен.

Осъществен е вариационен анализ, чрез софтуерната програма SPSS 21.0.

Методическия инструментариум съдържа: *Въпросник за проучване на възприетия мотивационен климат - 2 (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire - 2 (PMCSQ - 2))*. Въпросникът включва 33 айтема и разглежда две детерминанти:

– мотивационен климат, устремен към съвършеното владее (или отнасящ се към задачата) – обхваща субскалите: обучение заедно, усилия/усъвършенстване, важна роля на всеки за постижението на тима (17 въпроса).

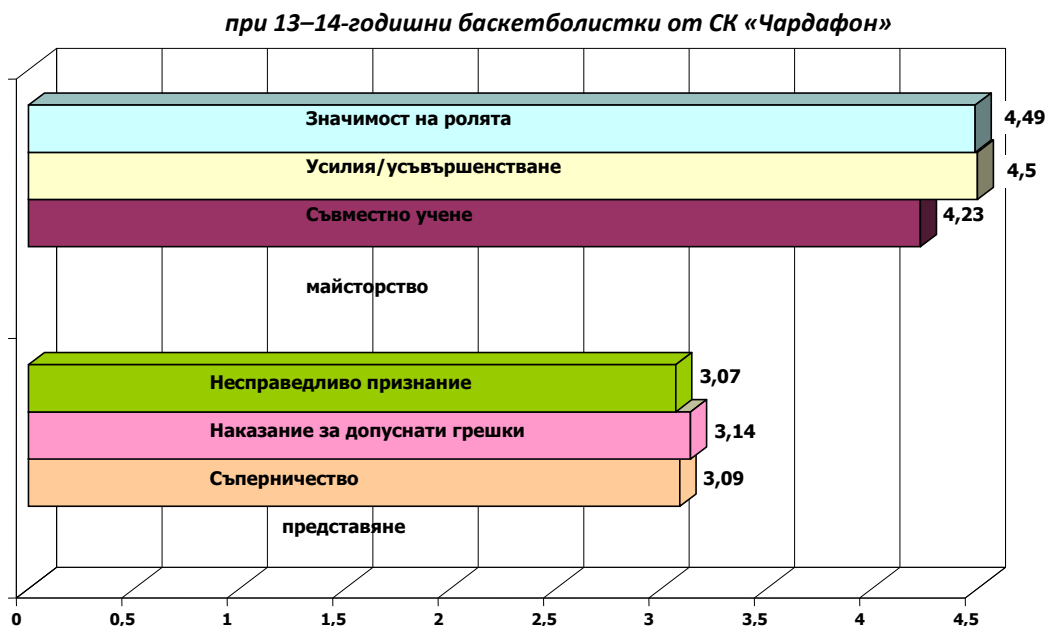
– мотивационен климат, устремен към изобразяването (или включен към егото) – обхваща субскалите: вътрешно колективно съревнование, незаслужено признание от треньора, санкциониране за допуснатите грешки (16 въпроса) (Петкова 2023: 717).

3. РЕЗУЛТАТИ

Резултатите от направения вариационен анализ на показателите за майсторство и представяне при 13–14-годишните баскетболистки от четирите изследвани отбора са изобразени на фигури 1–4.

По отношение на установения мотивационен климат насочен към съвършеното владее, графиките показват, че той е главен и при четирите изследвани отбора, а що се отнася до установения мотивационен климат насочен към изобразяването (егото), се наблюдават значително по-ниски стойности (фиг. 1–4).

Фиг.1. Средни стойности на признаците за майсторство и представяне

Източник: Автора

Най-високи нива по субскалата значимост на ролята, която отразява майсторството на изследваните лица се конкретизира при СК „Светкавица”, където $X=4,52$ бала; $SD=0,44$, след него се нареждат СК «Чардафон» с $X=4,49$ бала; $SD=0,36$, СК «Спартак–Пл» с $X=4,38$ бала; $SD=0,31$ и на последно място СК «Дунав Русе 2016» с $X=4,33$ бала; $SD=0,51$. Спрямо коефициента на вариация, трите извадки от Светкавица, Чардафон и Спартак–Пл са хомогенни, единствено съвкупността от Дунав Русе 2016 е приемливо еднородна по тази променлива (фиг. 1–4).

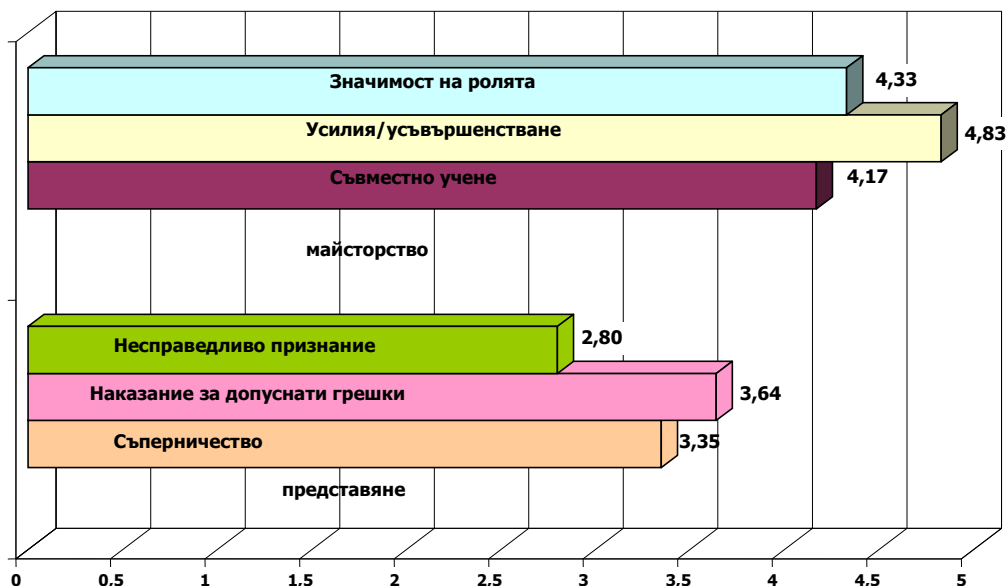
Разглеждайки втората величина от групата на майсторството – усилия/усъвършенстване, се отбелязва следното, на челно място е отборът на Дунав Русе 2016 с $X=4,83$ бала; $SD=0,19$, следват Спартак–Пл с $X=4,75$ бала; $SD=0,39$, Светкавица с $X=4,62$ бала; $SD=0,50$ и накрая е отборът на Чардафон с $X=4,50$ бала; $SD=0,27$. По този показател, коефициента на вариация показва хомогенност и при четирите изследвани извадки (фиг. 1–4).

Относно третата последна детерминанта от майсторството, отразяваща съвместното учене на експерименталните групи, може да се отбележи, че първи е отборът на Светкавица с $X=4,48$ бала; $SD=0,48$, след него се нареждат Спартак–Пл с $X=4,38$ бала; $SD=0,52$, Чардафон с $X=4,23$ бала; $SD=0,45$ и с най-ниски стойности е отборът на Дунав Русе 2016 с $X=4,17$ бала; $SD=0,66$. Четирите изследвани отбора демонстрират приемлива еднородност по този признак, като стойностите варират от 10,64% до 15,82% (фиг. 1–4).

Мотивационният климат на представянето на състезателките включва в себе си три основни детерминанти: незаслужено похвала, санкциониране за допуснати неточности и конкуренция. По отношение на несправедливото признание, резултатите от експеримента показват следното, с най-високи стойности е отборът на Чардафон, при който $X=3,07$ бала; $SD=1,01$, след него се подреждат Дунав Русе 2016 с $X=2,80$ бала; $SD=0,94$, Светкавица с $X=2,29$ бала; $SD=0,56$ и на последно място отборът на Спартак–Пл с $X=1,81$ бала; $SD=0,49$ (фиг. 1–4). Коефициентите на вариация при отборите на Чардафон и Дунав Русе 2016 демонстрират разнородност на извадките, а при отборите на Светкавица и Спартак–Пл се удостоверява приемлива хомогенност на изследваната съвкупност.

Фиг.2. Средни стойности на признаците за майсторство и представяне

при 13–14-годишни баскетболистки от СК «Дунав Русе 2016»

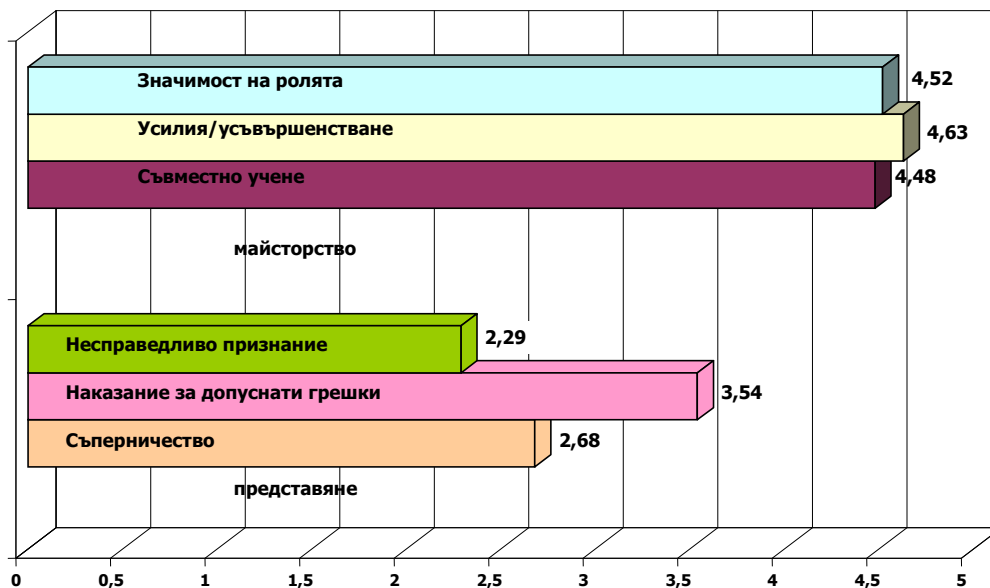

Източник: Автора

Анализирайки следващата подред променлива характеризираща представянето, наказание за допуснати грешки, се конкретизира следното, първото място се заема от отборът на Дунав Русе 2016 с $X=3,64$ бала; $SD=0,75$, следван от отборът на Светкавица с $X=3,54$ бала; $SD=0,52$, Чардафон с $X=3,14$ бала; $SD=0,46$ и последен е отборът на Спартак–Пл с $X=2,54$ бала; $SD=0,62$ (фиг. 1–4). При този признак, коефициентите на вариация и при четирите експериментални отбора, показват приемлива еднородност на извадките.

Фиг.3. Средни стойности на признаците за майсторство и представяне

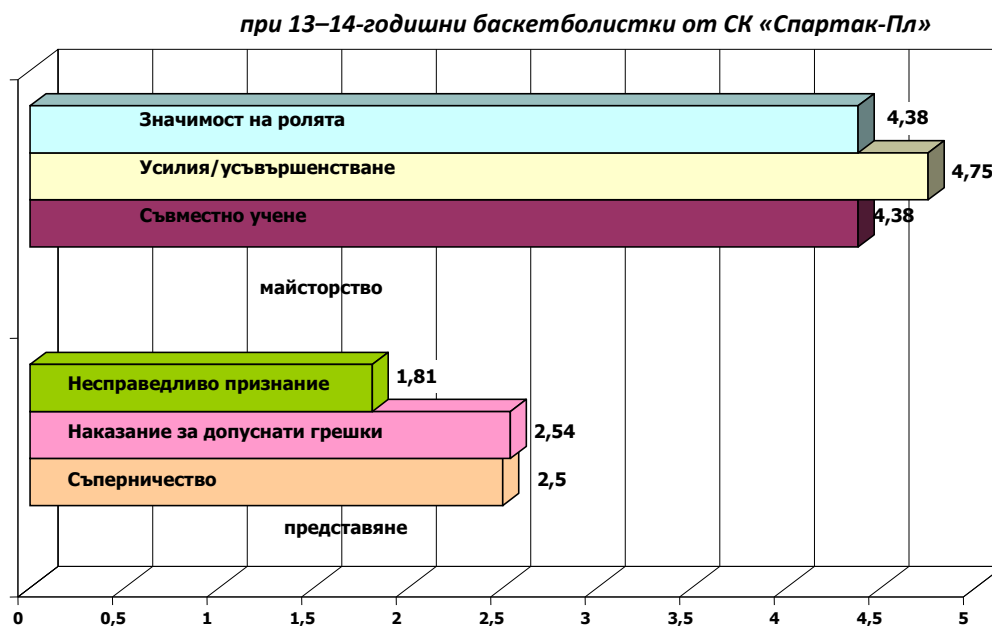
при 13–14-годишни баскетболистки от СК «Светкавица»

Източник: Автора

С най-високи стойности по последната трета величина – съперничество е отново отборът на Дунав Русе 2016 с $X=3,35$ бала; $SD=0,65$, след него се подредат отборът на Чардафон с $X=3,09$ бала; $SD=0,45$, Светкавица с $X=2,68$ бала; $SD=0,66$ и Спартак–Пл с $X=2,5$ бала; $SD=0,65$ (фиг. 1–4). И тук, както при предишната детерминанта, коефициентите на вариация представят съвкупностите като приемливо хомогенни от 14,56% до 26%.

Фиг.4. Средни стойности на признаците за майсторство и представяне

Източник: Автора

4. ДИСКУСИЯ

Резултатите от нашето изследване показват, че 13–14-годишните състезателки по баскетбол и от четирите отбора са с висок мотивационен климат, насочен към майсторството, което се обуславя от едно дълбоко стимулиране за занимания с дадената спортна дисциплина. Състезателките изпитват удоволствие и удовлетвореност от тренировките, ценят и зачитат своя треньор и са убедени, че трябва да работят усърдно, за да достигнат до успеха.

Според Домусчиева–Роглева и Янчева (2014), насочените към представяне състезатели са по предразположени да се стимулират от фактори като обществено положение или висока самооценка.

Ценностната ориентация на всеки един треньор се разкрива от неговия стил на работа, поощренията и наказанията, наградите и очакванията и по този начин се изгражда съответстваща на тях целева ориентация у състезателите.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От направения анализ се установи, че и при четирите изследвани отбора по отношение на майсторството, главна детерминанта се явяват усилията/усъвършенстването, а според представянето е променливата – наказание за допуснати грешки.

С най-високо ниво по субскалата значимост на ролята, която отразява майсторството на изследваните лица е отборът на Светкавица, по усилия/усъвършенстване е отборът на Дунав Русе 2016 и по скалата съвместно учене е отново отборът на Светкавица.

По отношение на представянето на 13–14-годишните баскетболистки, с най-високи стойности по детерминанта несправедливо признание е отборът на Чардафон, по променливата наказание за допуснати грешки е отборът на Дунав Русе 2016 и относно съперничеството отново е отборът на Дунав Русе 2016.

Единствено при величината – несправедливо признание се наблюдава разнородност на извадките от Чардафон и Дунав Русе 2016, а при всички останали признаци съвкупностите демонстрират приемлива хомогенност.

Резултатите от направеното изследване върху майсторството и представянето на 13–14-годишните баскетболистки от зона Мизия са с голяма стойност за практиката, тъй като ориентира треньорите към една обещаваща мотивационна среда, на базата на която да се постигнат спортни постижения и успехи.

ЛИТЕРАТУРА

- Дашева, Д., & кол. (2022). Ръководство по учебните предмети от отрасловата и специфичната професионална подготовка за обучение по професия „помощник– треньор” в спортните училища. НСА прес, София, стр. 889, ISBN 978-954-718-693-4
- Домусчиева–Роглева, Г., & Янчева, М. (2014). Особенности на целевата ориентация и възприетия мотивационен климат при състезатели по самбо. Научни трудове на Русенския университет, Том 53, серия 8.2, стр. 62–67
- Илиева, И., Момчилова, А., Илчев, И., & Симеонов К. (2007). Влияние на мотивацията за постижения при подрастващи спортисти върху цялостния интегритет на личността им. Сб. Личност, мотивация, спорт, том 12, НСА прес, София, стр. 141–147, ISBN 978-954-718-208-0
- Илиева, И. (2008). Подходи за повишаване на мотивацията за спортуване при 9–10-годишни ученици. Научни трудове на Русенския университет, том 47, серия 5.4, стр. 185–188
- Киров, Д. (2016). Анкетно проучване при ученици от частно Американско училище – гр. Пафос, Кипър. МНК „Педагогическо образование – традиции и съвременност”, Велико Търново, стр. 303–311
- Крумова- Цончева, К. (2011). Подготовката в спортната гимнастика; изд., „Ай анд Би” ООД, Велико Търново ISBN: 978-619-9689-63-1
- Мицова, И. (2020). Влияние на мотивацията върху удовлетвореността от заниманията със спорт при различни групи състезатели. Автореферат. Благоевград, стр. 45
- Петкова, М. (2023). Изследване на мотивационния климат при подрастващи баскетболистки. KNOWLEDGE – INTERNATIONAL JOURNAL, Vol. 57.5, № 5, Invited Scientific Papers, Skopje, ISSN 2545-4439, ISSN 1857-923 X, pp. 715-720
- Петкова, М. (2024). Специфичности на целевата ориентация при състезателки по баскетбол В: Проблеми и перспективи на физическото възпитание и спорта в условията на глобализация, Велико Търново: Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", с. 33–37, ISBN 978-619-208-413-4
- Роглева–Домусчиева, Г. (2011). Влияние на източниците на мотивация върху целевата ориентация за постижения при спортисти. Сборник научни доклади, VI Национален конгрес по психология, бр. 3–4, София, ISSN 0861-7813, стр. 94–99
- Роглева–Домусчиева, Г. (2011). Целева ориентация към постижения и аз–ефективност при състезатели от различни видове спорт. Сборник научни доклади, VI Национален конгрес по психология, бр. 3–4, София, ISSN 0861-7813, стр. 100–105
- Симеонова, В., & Момчилова, А. (2012). Възможности за повишаване на мотивацията в урока по физическо възпитание и спорт. Научни трудове на Русенския университет, том 51, серия 8.2, стр. 66–75
- Удева, М. (2022). Мотивация за одобрение и модели за позитивно себепредставяне при ученици от Спортни и Общобразователни училища. Сравнителен анализ. Автореферат. Благоевград, стр. 50